

Permiläisten kielten nykytila

1. Johdannoksi

Permiläiskieliä puhuu kolme toisilleen läheistä kansaa: udmurtit, komisyryjäänit ja komipermjakit. Neuvostoetnografiassa kaikki kolme kansaa liitettiin yhteen permiläiseksi kansaryhmäksi. Tämä maataloutta, kalastusta ja metsästystä harjoittanut muinainen kansa jakautui joskus 600–700-luvuilla aluksi udmurtti- ja komilaishaaraksi komilaisten siirryttyä vähitellen asumaan pohjoiseen ja luoteeseen. Komisyryjäänit ja komipermjakit puhuvat hyvin samankaltaisia murteita ja ymmärtävät helposti toisiaan. Tästä syystä monet kielentutkijat eivät pidä niitä kahtena itsenäisenä komilaiskielenä, vaan puhuvat yhden kielen olemassaolosta. Tällä kannalla olen itsekkin. Viime aikoina kansalaisaktivistit, poliitikot ja muutkin ovat alkaneet laskea permiläiseen etnokseen kuuluvaksi vielä kolme ryhmää: komisyryjäniä rinnalle lisänä izvalaiset, Permin aluepiirin komipermjakkien rinnalle alkoivat nousta jazvalaiset ja Udmurtiassa pyrkivät erottautumaan besermanit. Näistä ”uusista” kansoista tulee puhe vielä tuonnempana. Nyt aluksi on syytä antaa kolmesta ”suuresta” permiläiskansasta tilastotietoja: mikä on niiden kehityssuunta nyt kolmannen vuosituhatvuoden alettua.

2. Lähisukuisten kansojen lukumääristä

Ensimmäinen muutos on se, että komilaisten ja udmurttien määrä koko Venäjän alueella on viimeisen 20 vuoden aikana laskenut ja melkoisella vauhdilla. Tämän paljasti Venäjällä vuonna 2002 suoritettu koko Venäjän väestönlaskenta (Lallukka 2005: 31–36).

	1989 (Neuvostoliitto)	1989 (Venäjän SFNT)	2002 (Venäjä)	muutos
udmurtit	746 793	714 800	640 028	-74 772 (-10,5 %)
komisyryjäänit	344 519	336 300	293 406	-42 894 (-12,8 %)
komipermjakit	152 060	147 300	125 235	-22 065 (-15 %)

Taulukko 1. Permiläisten kansojen väestömäärän muutokset 1989–2002.

Kuten huomaamme, eniten koko väestöstä vähenee komipermjakkien määrä, vähiten udmurttien ja komisyrjäneiden määrä pysyttelee näiden välillä. Näin on käynyt koko Venäjän alueella ilmenneiden vaikeuksien vuoksi: 1990-luvulla talouden hajoamisen seurauksena monet ihmiset, erityisesti maaseudun asukkaat, köyhtyivät kovasti, menettivät työnsä ja ikään kuin sekosivat elämässään. Elinolojen kurjistuttua permiläisten kansojen syntyvyys laski, mutta väestön kuolleisuus nousi. Yhä edelleen korostetaan udmurttien ja komilaisten olevan muka maaseutuväestöä. On totta, että heidän juurensa ovat kylissä, mutta voidaan sanoa, että nykyään heistä vain noin puolet asuu maaseudulla: komisyrjäneistä lähes puolet asuu jo kaupungeissa.

Tasavalloissaan udmurtit ja komisyrjäanit ovat jo kauan sitten muuttaneet vähemmistöiksi. Vuonna 2002 Udmurtiassa oli 1 570 316 asukasta, heistä udmurtteja oli 460 582 henkeä (29,3 % koko väestöstä). Venäläisten määrä lähennee miljoonaa, heitä on 944 108 henkeä (60,1 % koko väestöstä). Kun verrataan vuoteen 1989, on udmurttien määrä omassa tasavallassaan vähentynyt 35 900 hengellä, siis 7,8 prosentilla. Oman tasavallan alueella asuvien udmurttien osuus laski vuoden 1989 30,9 prosentista 29,3 prosenttiin. (Vorontsov 2008: 885–886; Kondratjeva 2008: 6.) Komin tasavallasta vuoden 2002 väestönlaskenta antaa seuraavanlaisia lukuja: tasavallan 1 018 674 asukkaasta komeja on 256 464 henkeä (25,2 %) ja venäläisiä 607 021 henkeä (59,6 %). Komien osuus omassa tasavallassaan on hieman noussut, kun verrataan vuoteen 1989, jolloin komeja oli 23,3 %. Vuodesta 1989 komilaisten kokonaismäärä tasavallassa on kuitenkin vähentynyt 12 prosentilla; heitä oli silloin 291 542 henkeä. Koko tasavallan asukasluku on vähentynyt kovasti vuodesta 1992 alkaen. Kun vuonna 1989 tasavallassa oli 1 260 700 asukasta, niin vuoden 2008 kesäkuussa luku on laskenut 963 000:een; nyt Komissa on vähemmän kuin miljoona asukasta, ja poismuuton vuoksi asukasmäärä laskee edelleen. Esimerkiksi vuonna 2008 viiden kuukauden aikana Komissa asuvien määrä väheni 3 800 hengellä (koko väestöstä tämä on 0,4 %), ja tästä luvusta 3 293 henkeä muutti muualle (*Tribuna* 27/2008: 1). Vain komipermjakit ovat olleet ja ovat edelleen entisellä autonomisella alueellaan enemmistönä. Vuonna 2002 heitä oli noin 59 % alueen asukkaista.

Enemmistö permiläisistä kansoista asuu omassa autonomioissaan: vuonna 2002 kaikista komisyrjäneistä oman tasavaltansa alueella asui 87,7 %, komipermjakeista asui omassa piirissään 64,1 % ja udmurteista omassa tasavallassaan 72,3 %. Permiläisestä väestöstä diasporassa asuu eniten komipermjakeja. Sekä Udmurtiassa että Komissa kaupungeissa asuvan alkuperäisväestön määrä kasvoi vuonna 2002, maaseuturajoneissa heidän määränsä väheni, kuten muunkin väestön määrä maaseudulla. Tämä kertoo siitä, että permiläisten kansojen nuoriso muuttaa kaupunkeihin, joissa vallitsevana kielenä on venäjä. Syy maaltapakoon on ymmärrettävä: työtä ja toivoa paremmasta elämästä ei ole.

Demografit ennustavat kansojen määrän vähenevän yhä; eihän passeihinkaan nykyään tarvitse enää merkitä kansallisuutta. Tähän on lisättävä, että permiläisten kansojen asuttama maaseutu on kaikkein köyhintä. Esimerkiksi vuoden 2008 huhtikuussa keskipalkka Komissa oli 19 600 ruplaa. Mutta kun öljyä tuotavan Usinskin rajonin keskipalkka oli 32 500 ruplaa (n. 900 euroa), oli se maaseudulla Körtkerösin rajonissa kolme kertaa vähemmän, 10 700 ruplaa (n. 300 euroa).

Permiläisten kansojen äidinkielen käytöstä kertovat Neuvostoliiton 1900-luvun väestönlaskennat. 2000-luvulla nykyisellä demokraattisella Venäjällä kysymys ”Mikä kieli on äidinkielenne?” poistettiin viime hetkellä käsittämättömästä syystä laskentalomakkeista. Mutta aiemmat laskennat kertovat selvästi siitä, että äidinkieltään puhuvat udmurtit ja komit vähenevät vuosi vuodelta, ja kieli kuihtuu vähitellen. Taulukossa esitetään luvut vuosien 1959 ja 1989 väestönlaskennoista.

	1959	1989	2002
udmurtit	89,1 %	69,6 %	ei kysytty
komisyrjäänit	89,3 %	70,4 %	ei kysytty
komipermjakit	87,6 %	70,1 %	ei kysytty

Taulukko 2. Permiläisten kansojen äidinkielisten lukumäärän muuttuminen.

Koko Venäjältä näitä lukuja voivat nykyisin antaa vain sosiolingvistiset tutkimukset. Syktyvkarissa toteutettiin vuonna 2003 A. K. Konjuhovin johdolla sosiolingvistinen tutkimushanke Komin nykytilanteesta (*Социолінгвістика серти Коми республикаын öнія ситүация*), sen aikana kaikkia kaupunkeja ja rajoneita edustaneilta ihmisiltä kysyttiin myös heidän äidinkieltensä käytöstä. Otoksen komilaiset vastasivat seuraavasti: komin äidinkielekseen ilmoitti 65,4 %, venäjän 30,8 % ja muun kielen 3,8 % (Konjuhov ym.). Tämän perusteella komia puhuvien komilaisten määrä on laskenut vuoden 1989 jälkeen. Udmurtian tasavallassa kyseiset luvut ovat seuraavat: kaikista udmurteista äidinkielekseen udmurtin kielen ilmoitti 66,6 %, muun kielen, enimmäkseen venäjän 33,4 % (Vorontsov 2008: 886). Tällä hetkellä äidinkieltään osaa permiläisistä vajaa kaksi kolmasosaa. Tämä kertoo kielen lisääntyvästä kuihtumisesta ja venäläistymisestä.

3. Syntyykö uusia permiläiskieliä?

Komin ja udmurtin kielet muodostavat kaksi järjestelmää: murreyhteisöt ja kolme kirjakieltä. Udmurtti on tässä suhteessa yhtenäinen: kaikkia murteita yhdistää yksi kirjakieli. Komin murteet jakautuvat kahteen suurempaan ryhmään: 10 syrjäänimurteeseen ja 8 permjakkimurteeseen, ja syrjääni- ja permjakkiryhmien välissä on vielä ns. keskimurre Ylä-Kaman (Zjuzdinin) murre. Mainittujen kahden murreryhmän pohjalta kehittyi 1920-luvulla kaksi hyvin läheistä kirjakieltä. Hyvin erikoislaatuinen komijazvan murre poikkeaa melkoisesti syrjääni- ja permjakkimurteista. Neuvostoaikana vallitsi R. M. Batalovan lanseeraama käsitys siitä, että Ylä-Kaman ja Jazvan murteet kuuluivat komipermjakin kielen yhteyteen. Tosiasiassa komin murteiden jakautuminen kahdeksi suureksi ryhmäksi ei tapahtunut kielentutkimuksen periaatteiden mukaisesti vaan maantieteellisistä syistä. Nykyisinkin komipermjakin ja komisyrjäänin kirjakielet ovat hyvin läheisiä, ja kaikki komilaiset – jazvalaisia lukuun ottamatta – ymmärtävät toisiaan ilman suurempia ongelmia.

On todettava, että kymmenenä viime vuotena on alettu puhua joistakin murteista omina kielinään ja on herännyt ajatuksia luoda uusia kirjakieliä. Komien piirissä kyse on komijazvalaisista ja izvalaisista, udmurttien taas besermaneista. Kerron lähemmin näistä ”uusista kielistä”.

Komijazvan murretta puhutaan muutamassa kylässä Krasnovišeran rajonissa Permin aluepiirissä. Ainoastaan vuoden 1926 väestönlaskennassa jazvalaiset oli erotettu omaksi kansanryhmäkseen; tuolloin tuli merkintä 10 000 komijazvalaisesta. Sen jälkeen heitä ei ole laskettu erikseen, vaan koko väestö on merkitty venäläisiksi. G. N. Tšagin (1993) mukaan jazvalaisia on noin 2 000. Tosin harva heistä puhuu enää komia: jotkut sanovat 560, toiset 300. Pääosin he ovat jo iäkästä väkeä. Kuva muuttui tosin 1990-luvulla, jolloin Permissä asuva nimekäs kansatieteilijä G. N. Tšagin alkoi mainita tämän kansanryhmän melko usein omissa kirjoituksissaan. Vähitellen komijazvalaiset alkoivat itse elvyttää äidinkieltään, ja syntyi omaa kieltä ja kulttuuria hoitamaan ja elvyttämään pyrkivä järjestö. Maantiedon opettaja Anna Lazarevna Paršakova laati ja julkaisi vuonna 2003 äidinkielen aapisen, nimeltään *Коми-язьвинский букварь* (Perm 2003, 135 s.). Kirjakielen pohjaksi oli otettu Ilja Vasin (Илля Вась, V. I. Lytkinin kirjailijanimi) monografia *Коми-язьвинский диалект*, mutta ensimmäisen aapisen kielessä on melkoisesti puutteita.

Permin aluepiiriin hallitus hyväksyy tällaisen suuntauksen täysin. Sen mukaan Permin aluepiiristä on löydetty uudelleen pieni komijazvalaisten alkuperäiskansa, josta huolta kantamalla saadaan mainetta laajalti Venäjällä ja kauempanakin. Tästä syystä jazvankomin kirjakielen laatimiseen ja murteiden tutki-

miseen annetaan riittävästi varoja. Tätä tehtävää toteuttaa Permin pedagogisen yliopiston yhteyteen äskettäin perustettu pieni instituutti (työntekijöitä vain pari kolme), sen nimi on venäjäksi *Институт исследований языка, истории и традиционной культуры коми-пермяцкого народа* ja sitä johtaa filol. kand. A. S. Lobanova. Annan esimerkkejä viimeaikaisista komijazvan kieleen liittyvistä julkaisuista:

1. Лобанова, А. С.: *Падежная система коми-язьвинского языка*. Пермь 2005.
2. Пономарева, Л. Г.: *Материалы по изучению консонантизма языка язьвинских пермяков*. Пермь 2005.
3. Попова, О. А., Кичигина, К. С.: *Дидактические материалы к урокам изучения лексики коми-язьвинского языка*. Учебно-методическое пособие. Пермь 2005.
4. *Сусачок-сучок. Традиционный фольклор язьвинских пермяков*. Ч. 1. Авт.-сост. Т. Г. Голева, А. С. Лобанова, Л. Г. Пономарева, А. В. Черных. Пермь 2006.

Permin aluepiirissä on käynnissä erillinen komijazvalaisten kieltä, kulttuuria ja historiaa tukeva hanke *Обеспечение школ с углубленным изучением коми-язьвинского языка, культуры и истории коми-язьвинского народа учебно-методической литературой за счет средств Областной целевой Программы развития и гармонизации национальных отношений народов Пермской области на 2004-2008 гг.*, josta vastaa sikäläinen opetusministeriö. Permin aluepiirin hallitus on vedonnut virallisesti erillisasiakirjalla Venäjän federaation hallitukseen, jotta Jazvan komipermjakit laskettaisiin kuuluvaksi vähälukuisiin alkuperäiskansoihin ja heille annettaisiin erillisasema.

Izvan murretta käytetään hyvin laajalla alueella pohjoisessa niin Komin tasavallassa kuin sen naapurustossakin: Nenetsian, Jamalin Nenetsian ja Hanti-Mansian piirikunnissa sekä Kuolan niemimaalla. Izvalaiset, pohjoiskomilaiset, ovat pitäneet itseään jo vanhastaan muista komeista poikkeavana kielensä, historiansa, elämäntapansa ja erilaisen kansanluonteensa vuoksi. Jo vanhastaan izvalaiset ovat erottuneet vahvasti muista komeista yritteliäisyydellään: he ovat yhtä aikaa maanviljelijöitä, kalastajia, metsästäjiä ja poronhoitajia. 1970-luvulla izvaa puhuvia oli 54 780 henkeä. Heistä 39 000 asui Komin ASNT:ssa (Saharova & Selkov 1976: 3). Kielimuotoaan he kutsuvat izvan kieleksi (*изьва кыы*) erotukseksi muista murteista, joita he usein nimittävät ežvan kieleksi (*эжва кыы*). Izvalaisten vastustuksen vuoksi yhteinen komin kirjakieli ja sen käyttö kouluopetuksessa hyväksyttiin 1920-luvulla heidän asuma-alueillaan väkinäisesti:

monet eivät halunneet omaksua Molodtsovin aakkosia, eivätkä ”ežvan kieltä”, vaan olivat valmiit luomaan oman kirjakielen (Popov 2007: 88–89). Muistellaan jonkun jopa polttaneen Syktyvkarista lähetettyjä komin oppikirjoja. Olipa joskus sanottu, että olisi parempi opettaa lapsia venäjäksi. Mutta todellisuudessa kukaan ei silloin ryhtynyt luomaan izvan aakkosia eikä kirjakieltä, ja vuonna 1930 yleiskirjakieli oli vallannut niin opetuksen kuin hallinnonkin. Izvalaisten identiteetti on kaksikasvoinen: he tuntevat olevansa oma ryhmä, mutta heillä on tunne yhteiskomilaisuudesta. Melko moni kirjailija, tutkija, taiteilija ja lehtimies on izvalaistaustainen, ja he tuovat oman izvalaissävytyksensä komin kirjakielen. On huomautettava, että Izvanmaasta kotoisin olevat kirjailijat Bia Ögyr (Jakov Tšuprov), Mitruk Jak (Jakov Rotšev), Jegor Rotšev, Vladimir Popov, Albina Anufrijeva, Pik Artejev, Ljubov Anufrijeva ja muut) ovat kirjoittaneet ja kirjoittavat kirjakiellellä.

Historia ikään kuin toisti itseään taas 1990-luvulla. Gorbatšovin kaudella glasnostin aikana perustettiin *Izvas*-järjestö; sen perustava kokous pidettiin Izvan kylässä 19.9.1990. Ohjelmaan kirjattiin jo tuolloin vaatimus saada izvalaiset luetuksi pohjoisen vähälukuisiin alkuperäiskansoihin. Perestroikan aikana kuului jälleen vetoamuksia oman izvan kirjakielen luomisen puolesta (Kanev 2007: 21). Joku oli jopa vaatinut izvan murretta rajonin viralliseksi kieleksi. Viime aikoina *Izvas*-järjestön aktivistit (V. A. Anufrijeva) ovat vaatineet voimakkaasti izvalaisten pitämistä erillisenä kansana ja nostamista Venäjän vähälukuisten kansojen joukkoon ja pääsemistä niille kuuluvien etuisuuksien piiriin. Näin ollen järjestön aktivistien tärkein tehtävä liittyy talouteen: on kohennettava oman väen elinoloja ja terveyttä, on suojeltava luontoa ja kehitettävä turismia jne. Tämän eteen *Izvas* on uurastanut melkoisesti. Siispä Venäjän vuoden 2002 väestönlaskennassa yli 16 000 henkeä – mukana sekä maaseudun että kaupungin väestöä – piti itseään komi-izvalaisena. On sanottava, että Komin tasavallan hallitus ja *Komi voityr* -järjestö eivät katso hyvällä tällaisia pyrkimyksiä, vaan pitävät linjaa poliittisena yhden komin kansan hajottamisyrityksenä. Suomalais-ugrialaisten kansojen V maailmankongressin jälkeen Komin päämies V. A. Torlopov kuitenkin muutti kantaansa: hän asettui tukemaan izvaslaista johtoa ja kehui sen pyrkimyksiä. Katsotaan, mitä tästä seuraa jatkossa.

Izvan murre on nykyisin vain puhuttua kieltä, aktivistit eivät ole luoneet kirjallista perinnettä; he kirjoittavat pääasiassa venäjäksi. Perestroikan vuosina *Izvas*-lehden kahdessa numerossa julkaistiin muutama artikkeli sikäläisellä murteella, mutta sitten tämä yritteliäisyys sammui. Ilmeisesti monesta tällainen vailla omaa terminologiaa ja tyyliä oleva ja venäläislainoja vilisevä kirjoitus näytti kömpelöltä, kehittymättömältä ja rumalta. Komin tasavallassa ei nykyisin kirjoiteta izvaksi runoja eikä kertomuksia, omaa amatööriteatteria ei ole,

on vain kylien ja kaupunkien folklorelauluryhmät. Edes kirjassa *Изъватаслөн культура. Традицияяс. Ёнія кад. Аскиа лун* ('Izvalaisten kulttuuri: perinteet, nykyaika, tulevaisuus') ei ole yhtään kirjoitusta izvan murteella; kaikista artikkeleista 31 on kirjoitettu venäjäksi ja vain kuusi komiksi. Suurin edistys on se, että omaa murretta pyritään puhumaan – myös Izvatas-järjestön kokouksissa – ja sillä pyritään laulamaan ja vaalimaan ikiaikaista kansanperinnettä jne. Tasavallan *Komi gor* -radiossa on ollut jo useita vuosia izvalaisille suunnattu ohjelma, jossa puhutaan pääasiassa izvalaisittain. Pohjois-Siperiassa Jamalin Nenetsian autonomisessa piirikunnassa asia on toisin: izvan kirjakieli toimii. Obdorissa (Salehard) on julkaistu alakoululle oppikirjoja (aapinen ja puheharjoituksia). Venäläis-syrjääniläisen keskusteluoppaan valmistelutyöstä kirjoittaa T. B. Laptander (2007: 134–142).

Besermanit ovat udmurttien etnografiassa melko poikkeuksellinen ryhmä. Hekin katsovat olevansa kaikista muista udmurteista poikkeava ryhmä, joka puhuu erilaista murretta, johon on yhdistynyt sekä eteläisten että pohjoisten murteiden erityispiirteitä. Menneisyydessä heihin kohdistui voimakas turkkilaisten kansojen vaikutus, ja se tuntuu heidän ikäaikaisessa elämäntavassaan, vaatetuksessa ja rituaaleissa. Vuoden 1926 väestönlaskennan mukaan heitä oli yli 10 000 henkeä, ja vuoden 2002 väestönlaskenta antaa luvuksi 3 122. Myös tämä kovasti huvennut kansanryhmä alkoi järjestäytyä perestroikan aikana: silloin perustettiin Besermanien kansan seura, Glazovin kaupunkiin avattiin heidän historia- ja kulttuurikeskuksensa. Vuonna 1993 Udmurtin tasavallan korkeimman neuvoston presidium julisti besermanit omaksi kansakseen, ja vuodesta 2000 heidät on liitetty Venäjän federaation vähälukuisten kansojen listalle. Udmurttilaiset kollegani ovat kertoneet, että Udmurtian tasavallassa ei nykyään kanneta suurta huolta besermaneista, kaikki innostus on laantunut.

Besermaneillekaan ei ole luotu omaa kirjakieltä, vaikkakin sellaisia vaatimuksia oli usein esitetty ja tästä oli moniin paikkoihin kirjoitettu. Tosin udmurttirunoilija M. Fedotov käyttää kirjoituksissaan melko paljon besermanien murretta. Kuten huomataan, eivät besermanit eivätkä izvalaisetkaan ole luoneet uutta permiläistä kirjakieltä. Heidän kielensä elää vain puhuttuna. On ymmärrettävää, että maalaisrajonien tasolla kunnollista kirjakieltä, aakkosia ja tasokasta kirjallisuutta on hyvin vaikea luoda. Siihen tarvitaan melkoisesti rahaa ja paljon viisaita ihmisiä. Lyhyenä yhteenvetona: etnoksen sisäinen itsetunnon vaihtelu ei johda vielä permiläiskielten jakautumiseen.

4. Murresanaston muuttuminen

Miltä näyttävät nykyisten permiläiskielten murteet? Yritän vastata myös tähän kysymykseen. 2000-luvulle siirryttyä myös murteet muuttuvat, mutta monet näistä muutoksista eivät kulje hyvään suuntaan. Suurin syy on venäjän kielen vahva vaikutus, jollei peräti tallaus. Nykyiset komilaiset ja udmurtit ovat kaksikielisiä, kaksi eri kielijärjestelmää hallitsevaa väkeä. Murteissa muutokset näkyvät selvimmin sanastossa ja vakiintuneissa sanaliitoissa, joskaan eivät vain näissä.

Permiläiset kielet eivät muodosta nykyään kaupungeissa yhteisöä, siksi niillä ei ole kaupunkilaista puhetapaa eikä myöskään kehittyneitä jargoneita. Kuitenkin lastenkieli ja jonkinlainen opiskelijaslangi voidaan erottaa; näissä poikkeavuus syntyy venäjämäisestä lainatusta slangisanastosta ja käänöslainoista:

преподѳс кывзыны 'totella **opettajaa**'
зачоткыс вунѳма 'opintokirja on unohtunut'
стипунха талун сетѳны 'tänään annetaan **stipendi**'

Komin ja udmurtin murteita ei ole tutkittu yhtäläisesti; komisyrjäänin murteet on analysoitu parhaiten. Vuonna 1961 julkaistiin komisyrjäänin murren sanakirja (*Сравнительный словарь коми-зырянских диалектов*), jossa on noin 25 000 sanaa. Jokaisesta kymmenestä päämurteesta on ilmestynyt erillinen murren monografia. Komin kielen, kirjallisuuden ja historian instituutin (KLII) kielen osastossa valmisteilla olevan uuden murren sanakirjan laajuus on noin 77 000 sanaa; tosin tätä suurta sanakirjaa ei ole vielä julkaistu. Ei komipermjakin ja udmurtin murteitakaan ole niukasti tutkittu, mutta niistä on julkaistu huomattavasti vähemmän. Tämä ja muut työt ilmentävät 1950–1970-lukujen kieltä, mutta nykyinen kielitilanne on jo toinen: murteet muuttuvat nopeasti. Kuinka ne muuttuvat, mihin suuntaan ne menevät? Tarkastelemalla ensin sanastoa voidaan permiläiskielten murteissa erottaa kolmenlaista muutosta:

1. Kansankielen ikivanhaan elämänmuoton, työtapoihin ja arkielämään liittyvän sanaston katoaminen. Tämä muutos johtuu nykyelämän suurista tapahtumista. Niinpä nykykomisyrjäänien puheessa ei esiinny viljakasvien nimiä, ei pellavanviljelyyn liittyviä termejä, eikä enää tunneta sanoja *дзимбыр* 'rapakivi', *сапмас* 'päre', *неша* 'pärepihti', ja *нинкѳм* 'niinvirsut'. Näiden sijaan monet käyttävät venäläislainoja. Palautetaanpa mieliin: Komin ASNT:ssa 1970-luvulta alkaen tukahdutettiin väkisin leipäviljan-, hampun-, humalan- ja pellavanviljely sekä mehiläistenhoito. Vanhusväestöllä on säilynyt rikkaampi

sanavarasto, mutta nuoret ja keski-ikäiset, erityisesti diasporassa, eivät tunne enää moniakaan sanoja komiksi.

2. Kirjakielten latistava vaikutus murteisiin; se on yhteydessä kouluopetuksen leviämiseen ja massatiedonvälitykseen (televisio- ja radio-ohjelmiin). Kirjakielet tapaavat melko usein olla merkki korkeakulttuurista ja koulutuksesta, erityisesti maaseutuälymystön ja lukiotasoiset opinnot suorittaneiden piirissä. Komin kielestä puhuttaessa tämä seikka näkyy selvimmin pääkaupungin lähikylissä ja rajoneissa; kauempana sijaitsevilla rajoneissa, esimerkiksi Izvan, Luzaberdin ja Udoran rajoneissa oman murteen arvo pikemminkin kilpailee kirjakielen arvon ja auktoriteetin kanssa. Tietenkään ei voida sanoa, että murteet katoaisivat, mutta ne ilmenevät paljon paremmin fonetiikassa ja kieliopissa, kun taas sanasto muuttuu paljon nopeammin. Esimerkiksi Keski-Sysolan murrealueen Vizinin kylän puheenparressa voi kuulla useasti ikiaikaisen verbin *кышасъны* 'pukeutua' sijaan kirjakielen normin mukaisen *насътасъны*-verbin.

3. Murreosanaston vaihtuminen venäjän sanastoon erityisesti spontaaneissa, nopeatempoisissa puhetilanteissa pääasiassa nuorison ja keski-ikäisten, mutta joskus iäkkäämmänkin väen keskuudessa. Tämä johtaa siihen, että ikiaikainen sanasto vetäytyy kielenkäytön peränurkkaan tai joskus jopa unohtuu. Aiemmin tämä ilmeni voimakkaasti komipermjakin murteissa sekä komin ja udmurtin diasporan puheessa, mutta nyt se on levinnyt myös tasavaltojen alueella.

Pääsyynä tähän on tietysti jo voimakkaasti lisääntynyt kaksikielisyys, puhuvat udmurtit ja komit lapsesta saakka yhtä hyvin sekä äidinkieltään että venäjää, tosin venäjäksi kirjoitetaan nykyään jo paremmin. Toinen syy on kovasti voimistunut venäjän käyttö yhteiskunnassa, ja viime aikoina sen käyttö on yhä vain lisääntynyt nykYTEKNIKAN suoman informaation ja yhteyksien kehittymisen myötä (televisio- ja radiokanavien, matkapuhelinten ja internetin, tietokonepelien ja -ohjelmien sekä peliautomaattien jne. lisääntyminen). Venäjänkielinen sanasto leviää nykyään laajalti ja syrjäyttää vanhoja sanoja nimikkotasavalloissa ja entisessä Permin Komin piirikunnassa, eikä ainoastaan pääasiassa diasporassa, kuten oli ennen. Nykykomilaisilta voi kuulla usein tällaisia ilmauksia:

колö баня ломтыны 'sauna täytyy lämmittää'
сэн ыджыд болото эм 'siellä on suuri suo'
мунам малинала 'menemme poimimaan vadelmia'

Omien saunaa, suota ja vadelmaa tarkoittavien sanojen (*пывсян/пылсян, нюр, өмидэ*) sijaan on puheeseen otettu lainasanat ympäröivästä kielestä.

Tällainen ilmiö on levinnyt jo kauan sitten erityisesti komipermjakin murteissa, joihin on jo useiden vuosikymmenten ajan vaikuttanut naapurissa puhuttava venäjä. Nimenomaan tässä permjakkimurteet eroavat syrjäänimurteista. Täsmällisemmin ilmaistuna: kymmentä suurempien omien lukusanojen sijaan käytetään venäläisiä lainoja, venäjän kielen sananmuodostussuffiksit *-ок* (*пуртók* 'pikkuveitsi'), *-очка*, *-овöй* (*көртовöй* 'rautainen', *пуовöй* 'puinen', *щукаовöй* 'haukinen') ja partikkelit *бы* ja *не* sekä konjunktiot *если*, *көбы*, *коли*, *что* jne. leviävät. Spontaanissa puheessaan komipermjakit käyttävät lauseissa usein venäjän verbejä, ja ne kongruoivat lauseessa venäjän kielen sääntöjen mukaisesti, esimerkiksi (Mysin-Lupjan murteesta):

кэ-ркунымöс забрал'и школа вылö
'talomme **otettiin** kouluksi'

сийа война вылын погиб
'hän **kuoli** sodassa'

кыдэ тэ имэйэи право туй вылö бийас'ны
'kuinka **sinulla on oikeus** tehdä tuli tielle'

Kaikkein useimmin udmurtit ja komilaiset käyttävät puheessaan venäjän tervehdys- ja hyvästelysanoja (komissa *здоров* 'terve', *нассибö* 'kiitos' ja udmurtissa *привет* 'terve', *пока* 'hei') ja modaalisisanoja sekä paljon substantiiveja ja adjektiiveja. On huomattava lisäksi, että komisyryjäänin ja udmurtin murteissa lakkaavat vähitellen kuulumasta omat vanhat lukusanat; esimerkit komin Ala-Sysolan murteesta ja udmurtista:

тыс'ача девятсот нейс'ат нйатой годс'а верöсö
'vuonna **1955** syntynyt mieheni'

двэна-ццэт' л'эт кыл'и айытэк
'**12-vuotiaana** jäin isättä' (Karpova 2005: 420)

Melko usein puheeseen otetaan venäjämäistä kokonainen sanonta tai fraasi, vaikkapa näin:

Во-первых, мян уна вóчьсьö по подготовке к выборам, во-вторых, öни дасьтысям день пожилых людей кезлö
 ’Ensiksi meillä tehdään paljon valmisteluja vaaleja varten, toiseksi nyt valmistaudumme vanhustenpäivää varten’.

Erityisesti tämä näkyy, kun puhutaan vapaasti politiikkaan, työhön, talouteen ja urheiluun liittyvistä aiheista, ei niinkään jokapäiväisistä aiheista juteltaessa.

Tällainen rikkaruoho rehottaa myös permiläisissä kirjakielissä, jopa koulutetun väen keskuudessa. Se näkyy komilaisten nykykirjailijoiden kertomuksissa:

Тэ, другö, меным эн индав. Асьнытö на лешакыс татчö вайис, а эг ме тiянö лок. Незванный гость пö хуже татарина: кывлiн, кöнкö. (Lodygin 2007: 98)

’Sinä, ystäväni, älä minua määrää. Itsesi piru tänne toi, en minä teille tullut. **Kutsumaton vieras on** kuulemma **tataariakin pahempi**: lienet kuullut.’

А ме со мам-бать гортысь некытчö эг и мун. Тани школа помалi, училище бöрын гортö жö и локтi. Кыдзи шуласны тай, где пö родился, там и пригодился. (Makarova 2008: 32)

’Ja minähän en ole vanhempieni kodista mihinkään lähtenyt. Täällä päätin koulun, opiston jälkeenkin tulin kotiin. Kuten tavataan sanoa, **missä synnyit, siellä viihdyt**.’

— *Всё продумано, — рочасьышитiс зятъыс.* (Makarova 2008: 35)

’**Kaikki on harkittua**, sanoi vävy venäjänsekaisesti.’

Nuoret toimittajat radio- ja TV-ohjelmia toimittaessaan unohtavat helposti joka-päiväiset komin sanat; komilaisten sanojen (*вевт* ’katto’, *разьны* ’hajottaa’, *эзысь* ’hopea’) sijaan he sanovat näin:

колö дзоньтавны крыша
 ’täytyy korjata **katto**’

тайö керкасö шуисны снеситны
 ’tämä talo sanottiin **hajotettavan**’

спортсмен босьтiс сереброысь медаль
 ’urheilija sai **hopeisen** mitalin’

Nykyisten komilaisten ja udmurttien kieltä voi sanoa jo sekoittuneeksi. Monet aikuiset ja nuoret vaihtavat puhuessaan venäjään ja takaisin, monille vanhemmille on yhdentekevää, kumpaa kieltä he puhuvat lastensa kanssa. Kesäisin lapsenlapsia viedään mummolaan komilais- ja udmurttilaiskyliin, ja isovanhemmat puhuvat heidän kanssaan enimmäkseen venäjää, eivät enää äidinkieltään. Udmurtin murteiden tutkija L. L. Karpova antoi minulle omista nauhoituksistaan esimerkin 70-vuotiaan naisen puheesta. Kysymys oli udmurtiksi, käännettynä ”*Millaisia leikkejä lapset leikkivät ennen vanhaan?*” Vastaus kuului näin:

Мон не помню. Разные игры играли тогда когда были маленькими. А собере война началась, страшная война. Сё калык быриз. Никого не осталось...

’Minä en muista. Erilaisia leikkejä leikittiin silloin, kun oltiin pieniä. Ja sitten sota alkoi, kauhea sota. Niin kansa hupeni. Ketään ei jäänyt jäljelle...’

Tällainen puhe leviää leviämistään. Esimerkiksi Udmurtiassa kyselyyn osallistuneista 75 % käyttää omassa kylässään udmurtin kieltä, mutta kylästä muuttaessaan he puhuvat jo venäjää tai sekakieltä (Kondratjeva 2008: 7).

5. Permiläiset kirjakielet yhteiskunnassa

Udmurtin ja komin kirjakielten epävakaa suunta on viime aikoina muuttunut aivan toiseksi: näkyvillä on siellä muutoksia hyvään suuntaan. Ensiksi udmurtin ja komisyrjäänin kirjakielten laillinen status kohosi: niistä tuli virallisia kieliä, ja se on vahvistettu erillisinä lakeina. Komin kielilaki vahvistettiin 28.5.1992, udmurtin 6.12.2001. Ne ovat nyt venäjän kanssa samanarvoisia, tosin vain paperilla. Komipermjakin kirjakielelle jäi entinen vahvistamaton status, ja Permin Komin autonomisen piirikunnan lakattua olemasta ei komipermjakkien nimeä esiinny edes otsikkosanana aluepiirin nimessä.

Kuluneiden 15 vuoden aikana luotiin virallisille kielille huolto- ja kehittämisohjelmat ja monenlaisia muita suunnitelmia. Esimerkiksi Komin tasavallassa lait ja säädökset julkaistaan kahdella kielellä, ja on alettu laatia kaksikielisiä ilmoituksia jne. Udmurttia ja komia on alettu opettaa enemmän. Tästä syystä permiläiskielten yleinen arvo yhteiskunnassa on noussut, joskaan ei kovasti, ei kaiken kattavasti. Kirjakielten leviäminen ja kasvu alkoi takerrella vuoden 2005 jälkeen, kun tasavaltojen johtoeliitti viileni tälle linjalle. Esimerkiksi Komin

tasavallassa toiminnan takertelun lisäksi komin kielen käyttö väheni paikoit-
tain melko voimakkaasti. Seuraavasta taulukosta näkyy selvästi tasavallassa
komiksi ilmestyvien lehtien määrän voimakas väheneminen.

	1992	1997	2002	2004	2008
<i>Komi mu</i>	7 810	4 490	6 127	2 584	2 427
<i>Jölöga</i>	7 703	1 320	2 930	1 095	727
<i>Voivyy kodzuv</i>	4 000	1 800	1 400	947	1 000
<i>Tšuškanzi</i>	12 000	2 112	1 167	870	1 200
<i>Bi kin</i>	7 000	4 902	4 223	1 361	1 374

Taulukko 3. Kominkielisten lehtien painosmäärien muutoksia vuosina 1992–2008.

Yleisesti ottaen komin ja udmurtin kirjakielet elävät ja niitä käytetään paitsi
nimikkotasavalloissa myös yhteiskunnan laitamilla, periferioissa, kuten ennen-
kin. Tästäkin voi sanoa jotakin. Jos Komin tasavallassa virallista venäjän kieltä
opiskelevat kaikki koululaiset 100-prosenttisesti, virallista komin kieltä opiske-
lee vain 35 %. Vuonna 2007 Komin tasavallassa laskettiin julkaistun painok-
seltaan yli 1 000 kappaleena 190 julkaisua (sanoma- ja aikakauslehtiä), niistä
komiksi ilmestyi 9. Udmurtiassa 275 sanoma- ja aikakauslehdessä udmurtin kie-
lellä ilmestyy 16 (Kondratjeva 2008: 7). Prosentteina kominkielisten osuus on
4,73 % ja udmurtinkielisten 5,8 %. Komipermjakiksi ei ilmestyy yhtään sanoma-
eikä aikakauslehteä. *Silkan*-lastenlehti ilmestyy hyvin harvoin kaksikielisenä
ja *Parma*-sanomalehdessä komiksi tapaa olla vain erillissivuja. Televisiossa
permiläiskieliä käytetään hyvin vähän. Kokonaisuudessaan tästä asiasta on
kirjoitettu paljon eri julkaisuissa (Vorontsov 2008; Kondratjeva 2008; Tsypanov
2003, 2005), siksi nyt käsitelläänkin enemmän sitä, miten kielen sisäinen
rakenne muuttuu. Ennen kaikkea arvioidaan sanastossa ilmeneviä muutoksia.

6. Sanasto leviää kahta reittiä

Komissa ja udmurtissa – kuten muissakin kielissä – sanojen määrä kasvaa
nopeasti. Muuttuva nykyaika tuo mukanaan paljon sanoja venäjästä ja venäjän
kautta muista kielistä, esimerkiksi *принтер* 'tulostin', *офис* 'toimisto', *дума*
'duuma', *спикер* 'puhemies', *мобильник* 'matkapuhelin', *флешка* 'muistitikku',
ОМОН 'miliisin erikoisjoukot'. Tällainen sanasto tulee kieleen sellaisenaan,
muuttumatta ja mukautumatta – ovathan nykyiset permiläiset kaksikielisiä. Toi-
saalta kirjakieliin on viimeksi kuluneen 15 vuoden ajan syntynyt neologismeja

kielen omien resurssien pohjalta. Niitä käytetään pääasiassa lainasanojen sijasta, niille synonyymeinä, esimerkiksi: komin *оланнас* 'laki', *енби* 'kyky' ja udmurtin *кункрезь* 'kansallishymni', *лучеберет* 'kulttuuri'. Komisyrjäänin kirjakielissä tällaisia uudissanoja on yli 2 000, udmurtista laskelmat puuttuvat vielä. Vähiten uudissanoja on komipermjakissa. Parikymmentä vuotta sitten kukaan ei aavistanut näin käyvän; luultiin, etteivät permiläiskielet mihinkään muutu, vaan pysyvät ennallaan. Monia uusia sanoja on alettu käyttää laajalti, ja ne ovat vakiintuneet puheeseen, mutta useimmat uudissanat jäävät yhä suosituksiksi, esimerkiksi komissa *енби* 'kyky' tuli käyttöön, mutta sanaa *канму* 'valtio' käytetään melko harvoin. Mitä yhteistä on tällaisilla muutoksilla permiläiskielissä?

Nämä uudistuspyrkimykset syntyivät samaan aikaan ja samasta syystä. 1980-luvun uudistusaika teki mahdolliseksi puhua avoimesti sekä komiin että udmurttiin kasaantuneista puutteista. Kuten entisen Neuvostoliiton muissakin kielissä, suurimmaksi puutteeksi kirjattiin aluksi sanaston ja terminologian kehittymättömyys ja niiden liiallinen venäläistyminen (Tezisy 1987; Tsypanov 1990). Tästä asiasta puhuivat erityisesti käytännöllis-tieteellisten konferenssien esitelmöitsijät, ja monet esittivät silloin kehitettäväksi sanastoa. Tuosta ajasta alkaen ryhtyivät ensiksi tutkijat ja kirjailijat etsimään lähteitä uudelle sanastolle.

Aluksi kielenhuoltajat etsivät apua vanhasta omakielisestä sanastosta: murteista, vanhoista dokumenteista ja puhekielestä. Esimerkiksi komin *небӧг* 'kirja', *кӧльсь* 'häät' ja udmurtin *кат* 'laki'. Mutta pian ymmärrettiin, ettei monillekaan käsitteille ollut olemassa tällaista sanastoa. Oli vain yksi ratkaisu: puuttuvia uudissanoja oli luotava. Komin kieleen syntyivät näin sanat *оланнас* 'laki' ja *оланподув* 'perustuslaki' ja udmurttiin *кункрезь* 'kansallishymni' sekä paljon muita. Erityisen ahkerasti uudissanoja luotiin 1990-luvulla: silloin sekä Komissa että Udmurtiassa toimi melko uutterasti kielilautakunta. Vähitellen tällainen aherrus alkoi sitten sammua; Komissa tämä lautakunta ei ole nyt oikeastaan toiminut enää muutamaan vuoteen. Uudissanat koottiin Komissa neljäksi vihkoseksi ja kolmeksi erillissanastoksi (yhteensä noin 2 000 sanaa). Komisyrjäänin uudissanat on koottu sähköiseksi tiedostoksi, ja sitä on välitetty lehtien toimituksiin ja ylempiin opetuslaitoksiin (Tsypanov 2004). Udmurtiassa ilmestyi vuonna 1998 erillinen suuri informaatiojulkaisu, johon on kirjattu noin 400 uudissanaa. Tämän lisäksi runsaasti aineistoa on julkaistu lehdistössä. Permin Komin piirikunnassa uudissanojen kokoamistyö ei ole käynnistynyt, ja siksi on vaikea sanoa, paljonko uudissanoja on ehdotettu.

Uudissanat voidaan jakaa teemoittain kolmeen suureen ryhmään: 1) yhteiskuntaan ja politiikkaan liittyvät sanat, esim. udmurtin *азьмурт* 'presidentti', *элькун* 'tasavalta', komin *юралысьпу* 'päämiesehdokka', *ӧрд* 'oikeus'; 2) tutkimukseen (pääosin kielitieteeseen) liittyvät termit, esim. komin *кыввор* 'sanasto',

шыкуд 'fonetiikka', *кывберд* 'adjektiivi' ja udmurtin *нимбер* 'postpositio', *кылтодон* 'kielitiede'; 3) kulttuuriin, tieteeseen ja opetusaloihin liittyvät sanat sekä abstraktiset käsitteet, esim. udmurtin *тодос* 'tiede', *бичет* 'tiedote' ja komin *шылад* 'musiikki', *сикасалом* 'luokittelu', *енбиа* 'kyvykäs, taitava', *отувез* 'internet' jne. Lisäksi on tietysti pienempiä sanaryhmiä kuten kirkkoon ja uskontoon liittyvät sanat.

Jos tarkastellaan sananmuodostusta, permiläiskielissä sanat syntyvät samaa tietä: useimmin suffiksien avulla tai komponentteja lisäten, yhdistämällä. Esimerkiksi: komin *кокньод* 'avustus, tuki' (muodostuu adjektiivista *кочни* 'helppo, kevyt' suffiksilla *-од*), udmurtin *тодосчи* 'tiedemies' (muodostuu substantiivista *тодос* 'tiede' suffiksilla *-чи*); komin *шылад* 'musiikki' (muodostuu sanoista *шы* 'ääni' ja *лад* 'järjestys') ja udmurtin *кункышет* 'lippu' (sanoista *кун* 'valtio' ja *кышет* 'liina'). Eroavaisuuksista voidaan mainita komin- ja venäjänkielisten lyhenteiden muodostaminen, esimerkiksi *СКУ* = *Сыктывкарса канму университет* (Syktyvkarin valtionyliopiston lyhenne komiksi; ven. *СГУ*), *КЛИИ* = *Кыв, литература да история институт* (Kielien, kirjallisuuden ja historian instituutin lyhenne komiksi; ven. *ИЯЛИ*), *КМ* = *Коми му* -sanomalehti, *ВАК* = *восьса акционер котыр* (avoimen osakeyhtiön lyhenne komiksi; ven. *ОАО*), *НАК* = *Ненеч автономия кыти* (Nenetsian autonomisen piirikunnan lyhenne komiksi; ven. *НАО*). Vaikka tällaisia lyhenteitä ei ole paljon, venäjänkielisistä lyhenteistä luopuminen kertoo jo paljon. Uudissanojen luonnissa ovat hyvin tärkeällä sijalla kielen reformaattorit ja innovaattorit, uudistusten vaatijat ja käyttöönottajat. Tällaisia ihmisiä on permiläisalueilla niukalti: näitä ovat tutkijat, opettajat ja kielestä kiinnostuneet. Tärkeintä olisi se, että heitä kuulisivat lehtimiehet, koulujen opettajat ja toimittajat. Esimerkiksi Udmurtiasta filol. kand. ja runoilija Viktor Šibanov tekee hyvin paljon asian hyväksi, Komissa taas runsaasti sanoja on esittänyt Sergei Jelfimov. Permin kaupungissa asuva Önö Lav (V. A. Stepanov) luo sanoja molempiin komilaiskieliin. Tosiasiassa nykyään – vaikei olekaan enää kommunistipuolueen muinaista painostusta – kielenkäytön linjan määräävät vastaavat toimittajat. Niinpä Komissa kuten Udmurtiassakin kielten uudistuslinja riippuu heistä. Udmurtiassa esimerkiksi valitetaan melko lailla *Udmurt dunne* -lehden toimittajasta, koska hän ei käytä mielellään uudissanoja lehdessään. Komissa uudissanoihin suhtautuu positiivisimmin radion väki; Galina Vedernikova käsittelee ohjelmissaan usein tätä aihetta. Ihmetystä herättää monia hyviä ja kauniita uudissanoja hylkivä Komin tasavallassa ilmestytävä nuorisolle suunnattu sanomalehti *Jölöga*.

Alusta saakka uusien sanojen matka permiläiskieliin on ollut vaikea. Syitä siihen on monia: kielen käytön vanhoillisuus, sanaston heikko tuntemus ja sen huono ymmärtäminen. Hyvin huomattava syy on ollut se, että uudissanaehdokkaita tulvahti kerralla esille liian paljon. Käytäntö on osoittanut kuitenkin yhden

seikan: mitä kiivaammin uudissanastosta on käyty kiistaa ja keskusteltu lehdistössä ja mitä voimakkaammin sitä on parjattu ja paneteltu, sitä paremmin se on omaksuttu. Siispä vastareformaattorien ponnistelu johtikin jollain lailla hyvään suuntaan. Esimerkiksi Komin tasavallassa muutamat kirjailijat, journalistit ja eräs folkloristi ovat asettuneet voimakkaasti uusien sanojen vastaan. Vaikeinta uudissanonien hyväksyntä on ollut ikääntyville ihmisille ja vanhuksille, pääasiassa maaseudun asukkaille. Nuorison, opettajien, opiskelijoiden ja edistysmielisten journalistien on taas ollut helpointa omaksua kielenkäyttöön uusia sanoja. Sosiolingvivisteltä kannalta tätä aihetta – uudissanonien juurtumistapaa – ei ole vielä kunnollisesti tutkittu. Äskettäin tästä aiheesta ilmestyi ensimmäinen kirja komilaisilta kielentutkijoilta (Aibabina & Beznosikova 2008).

Mitä hyvää uudissanaston käyttöönotto on sitten tuonut? Mainita voi seuraavaa: 1) sanasto itse on laajentunut melkoisesti ja samalla on elvytetty myös sanamuodostus- ja käsitteeresurssit; tämä näkyy erityisen hyvin, kun tarkastellaan nykyvalossa 1960–1970-lukujen kielellisen pysähtyneisyyden ajan lehdistöä; 2) udmurtin ja komin terminologiajärjestelmä on kehittynyt ja laajentunut, vaikka tämä onkin toteutunut vain muutamilla aloilla, pääasiassa yhteiskuntapolitiikan sekä kielen- ja kirjallisuudentutkimuksen aloilla; 3) synonyymisanaston ja tyylin vaihtelumahdollisuudet ovat laajentuneet huomattavasti; 4) käyttöön tulevat ja omaksuttavat uudet sanat kehittävät kielitajua ja vahvistavat permiläisten kansojen, erityisesti nuorison identiteettiä. Asioiden ilmaiseminen omalla kielellä osoittaa äidinkielen vahvuutta, sen suuria kehitysmahdollisuuksia ja sen sisäistä voimaa erityisesti nykyisessä nopeasti muuttuvassa elämässä. Tästä kertovat komin ja udmurtin opiskelijoiden keskuudessa suoritettut kyselyt.

7. Lopuksi

Pienenä yhteenvetona voidaan sanoa, että permiläiskielten dynamiikka näkyy nyt kahdenlaisista muutoksista. Ensinnäkin murteet ja spontaani, normeja hylkivä puhekieli venäläistyvät edelleen ja menettävät omannäköisyyttään. Ne omaksuvat aina vain enemmän lainasanoja ja -rakenteita ja saattavat muuttua venäjän suuntaan. Toiseksi permiläiset kirjakielet, normia noudattavat järjestelmät, kehittyvät toista tietä: ne rikastuvat uudissanonista ja lauserakenne kääntyy oman kielen normien suuntaan. Näin ollen muutosten ensimmäistä lajia voidaan pitää negatiivisena ja toista positiivisena. Mitä tästä jatkossa seuraa, miten kielet muuttuvat, sen näyttää aika.

Lähteet

- Aibabina & Beznosikova 2008 = Айбабина, Е. А. & Безносикова, Л. М.: *Неологизмы в коми языке: социолингвистический аспект изучения*. Научные доклады. Коми научный центр УрО РАН. Вып. 496. Сыктывкар.
- Kanev 2007 = Канев, В. Ф.: С чего все начиналось? О создании Ассоциации коми-ижемцев «Изьватас». – А. А. Попов (toim.), *Культура ижемских коми. Традиции. Современность. Перспективы. / Изьватаслӧн культура. Традицияяс. Ёнія кад. Аския лун*. Сыктывкар. 21–23.
- Карпова 2005 = Карпова, Л. Л.: *Среднечепецкий диалект удмуртского языка*. Образцы речи. Ижевск.
- Kondratjeva, Natalia 2008: Udmurtin kielen nykytilä. – M. A. Castrénin seura. *Jäsentedote* 2008: 1: 6–7.
- Konjuhov ym. = Конюхов, А. К. & Кузиванова, О. Ю. & Марков, В. П. & Цыпанов, Е. А.: Современная этнолингвистическая ситуация в Республике Коми (по результатам социологического исследования). – <http://www.komivoityr.ru/Isledov/stat.html> 1.8.2008.
- Lallukka, Seppo 2005: Venäjän suomalais-ugrilaiset – väestönlaskentojen kertoma. – Paula Kokkonen (toim.), *Sukukansaohjelman arki. Suomalais-ugrilainen perintö ja arkipäivä. Studia Fenno-Ugrica 21.9.–16.11.2004*. Castrenianumin toimitteita 64. Helsinki. 28–46.
- Laptander 2007 = Лаптандер, Т. Б.: Вопросы составления Русско-зырянского разговорника для Ямало-Ненецкого автономного округа. – А. А. Попов (toim.), *Культура ижемских коми. Традиции. Современность. Перспективы. / Изьватаслӧн культура. Традицияяс. Ёнія кад. Аския лун*. Сыктывкар. 134–142.
- Lodygin 2007 = Лодыгин, В.: *Гыбад*. Сыктывкар.
- Макарова 2008 = Макарова, Екатерина: Кык бана олӧм. Висьт. – *Войвыв кодзув* 2008: 4: 29–42.
- Роров 2007 = Попов, А. А.: «Ижемизация» — «Зырянизация» О национально-языковой политике в Коми АО. – А. А. Попов (toim.), *Культура ижемских коми. Традиции. Современность. Перспективы / Изьватаслӧн культура. Традицияяс. Ёнія кад. Аския лун*. Сыктывкар. 87–90.
- Saharova & Selkov 1976 = Сахарова, М. А. & Сельков, Н. Н.: *Ижемский диалект коми языка*. Сыктывкар.

- Tezisy 1987 = *Республиканская научно-практическая конференция «Актуальные проблемы развития, изучения, преподавания марийского языка и литературы в условиях марийско-русского двуязычия»: тезисы докладов и сообщений.* Йошкар-Ола 1987.
- Tribuna* = *Трибуна* 27/2008 [4.7.2008].
- Tšagin 1993 = Чагин, Г. Н.: *Язьвинские пермяки: история и традиция.* Пермь.
- Tsyranov 1990 = Цыпанов, Е. А.: Ковтӧг рочысь босьтӧм кывъяс йылысь. – *Коми кыв ӧнія олӧмын: Материалы научно-практической конференции «Проблемы функционирования коми языка в современных условиях» 28-30 марта 1989 г.* Сыктывкар. 119–126.
- Tsyranov 2003 = Цыпанов, Е. А.: Коми язык как государственный: мечта или реальность? – *Арт* 2003: 2: 4–24.
- Tsyranov 2004 = Цыпанов, Е. А.: О компьютерном фонде «Выль коми кыввор» (Новая коми лексика). – *Linguistica Uralica* XL: 129–134.
- Tsyranov, Jölgин (Jevgeni) 2005: Kielilaki – unohdettu laki Komissa? – Paula Kokkonen (toim.), *Sukukansaohjelman arki. Suomalais-ugrilainen perintö ja arkipäivä. Studia Fenno-Ugrica* 21.9.–16.11.2004. Castrenianumin toimitteita 64. Helsinki. 97–107.
- Vorontsov 2008 = Воронцов, В. С.: Языковая идентификация удмуртов в различных этнических средах (по данным переписей населения). – *Россия и Удмуртия: история и современность. Материалы Международной научно-практической конференции, посвященной 450-летию добровольному вхождению Удмуртии в состав Российского государства. Ижевск, 20-22 мая 2008 г.* Ижевск. 885–982.

Komista suomentanut Paula Kokkonen